

OLOV SVEDDELID

Den gyllene kedjan

 SAGA
EGMONT

OLOV SVEDELID

Den gyllene kedjan

Olov Svedelid

Den gyllene kedjan

SAGA Egmont

Den gyllene kedjan

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1981, 2020 Olov Svedelid och SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726411447

1. E-boksutgåva, 2020

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

Första kapitlet

Då Zackarias Hök red in i Lycksele var det redan skymning trots att det var tidig eftermiddag, men eftersom marknaden pågick för fullt sedan flera dagar betvingades det annalkande mörkret av hundratals tjärbloss. Skränen och vrålen från marknadsbesökarna väckte Gabriel, som klängde bakom Zackarias på hästen.

— Var är vi? mumlade han yrvaken.

— I Lycksele. Hur känns det?

Gabriel skulle just säga att det var bättre då hugget i magen återkom och han stönade till och var nära att falla ner från hästen då han inte hade Zackarias till stöd, men denne lyfte ner honom och skakade bekymrat på huvudet.

— Du måste få hjälp. Får jag någonsin tag på det där smiltrynet till värdshusvärd i Gökeliden igen ska jag dra av honom hans öron och köra ner dom i gapet på honom.

Gabriel förmådde inte svara. Han satt i snön och lutade sig mot en björkstam och pressade nävarna mot magen för att försöka lindra smärtan. Det var tredje dagen nu som något okänt slet i hans inälvor och kanske Zackarias hade rätt. Den mat värdshusvärderna serverat hade luktat underligt och smakat underligt.

— Jag tror jag dör, stönade han.

— Vi ska finna boten, menade Zackarias. Säg till när du orkar gå den sista biten till värdshuset.

Medan han väntade på att Gabriel skulle hämta sig synade han hästen. Det var ett magert eländigt ök, och de utmärklade benen skalv efter ansträngningen att ha forslat två karlar på ryggen. Värden i Gökeliden hade lurat dem

ordentligt och Zackarias upprepade sin hotelse att dra av honom öronen om de träffades igen.

Värden hade försäkrat dem att det bara var någon mil till nästa gästning, men säkert visste han att det huset brunnit ner till grunden. De hade fått släde av honom, som han spänt efter skjutshästen, och de hade rest vidare. Något ytterligare värdshus fanns inte före Lycksele och de hade fått gästa hos småbönder, som inte haft lust eller skyldighet att förse dem med bättre dragdjur.

Någon mil före Lycksele rasade släden samman och då Zackarias undersökte spillrorna fann han bara murket trävirke och det var ett under att de kommit så långt. Eftersom de inte haft sadel med sig hade han lagt en filt över hästryggen och Gabriel hade farit illa av de hårda kotorna som inte det tunna filttyget förmått mildra.

— Nu kan jag nog röra mig, sa Gabriel svagt och reste sig med hjälp av trädstammen. Det kommer i vågor.

— Precis som flickan sa som födde artonde barnet. Håll mig i armen. Det kan inte var långt till bädden.

Trots att det var ganska kallt kände sig Gabriel febersvettig och han andades flämtande. Rynkan mellan Zackarias rödborstiga ögonbryn fördjupades. En man kryssade sig mot dem. Av hans glasartade blick att döma var marknadsdagen över för hans del.

— Var finns värdshuset? frågade Zackarias.

Han fick en hickning till svar och några salivsprutande ord utan innebörd. Zackarias tog ett resolut tag om hans skinnröja och skakade liv i honom för ett ögonblick.

— Din knävel! Var ligger värdshuset?

Mannen höjde sina tunna ögonbryn och glappade med hakan av ansträngning att bli begriplig.

— Där brott ... borsh ... borta ...

Han viftade mot ett hus, som stod lite vid sidan av den övriga bebyggelsen, Zackarias släppte honom och mannen

knäade vidare med allt snedare steg. Gabriel tryckte den knutna handen mot magen igen och Zackarias frågade:

— En ny våg?

— På väg, muttrade Gabriel ansträngt. Det känns som om själva djävulen tagit boning i mig.

— Det har han inte tid till. Han är så efterfrågad på andra platser. Men vi är strax framme och då ska värden få ordna en bädd som en mjuk kvinnofamn.

Men det visade sig att Zackarias lovat för mycket. Vårdshusvärden var en lång, mager karl med väldiga mustascher och när Zackarias krävde rum slog han ifrån sig med båda händer.

— Utom all fråga. Går inte. Finns inte plats för en lus en gång. Fått avvisa många. Rakt på tok. Många vackra daler som rinner min näsa förbi.

— Nog ska din näsa rinna om du inte strax ordnar gott logi, röt Zackarias. Vi reser på kungligt pass.

— Kan inte hjälpas. Pass eller inte pass, här är fullt och överfullt.

— Du har din skyldighet enligt lagen att ge oss härbärke. Värden ryckte likgiltigt på axlarna.

— Kom så kungen själv fick jag visa honom annat läger. Går inte.

Det var en sprakande lögn, men Zackarias kom inte längre med honom. Surmulet måste han fråga efter annat nattkvarter.

— Det är marknad i Lycksele, herrn, sa värden förebrående. Här finns inget kvarter att uppbringa.

Gabriel torkade bort svett från pannan och måste sätta sig på det smutsiga jordgolvet. Var det ett djur han svalt? Ett djur som högg med sylvassa tänder för att komma loss? När värden såg plågorna suckade han och nickade mot marknadsbodarna.

— Skulle ta honom själv. Men kan inte. Försök med någon av bodarna. Alla är inte uthyrd och många trängs om natten i dom.

— Har du mat och öl?

— Skulle bjuda på det, men det går inte.

— Vi kan nog betala för oss, sa Zackarias barskt.

— Kan vara. Men det är fullt i skänksalen. Överfullt.

Många vill in och måste få kall hand. Ett elände. Förluster.

— Vi äter här. Inte ett dumt ord till, hämta nu mat som går att äta och öl som går att dricka och sätt fart på fötterna.

Värden tänkte neka, men en blick på den väldige Zackarias kom honom att ändra sig. Han försvann in i huset och Zackarias böjde sig ner över Gabriel.

— Lite mat måste du tvinga ner. Magen ska ha att arbeta med så känner den sig mera hemma. Och öl är alltid en bra medicin.

Gabriel svarade inte. Han föll till sidan och vred sig som en mask på kroken och Zackarias lät honom vara. Medan smärtorna pågick var det ingen mening med att ingripa. En skänkmamsell kom med en bricka lastad med stora bägare öl och trätallrikar med kokt gädda. Zackarias konstaterade, att hon inte såg illa ut. I vanliga fall hade han genast inlett ett samtal med henne men nu tog han sonika brickan från henne och beställde ett par öl till medan hon ändå var på benen.

Han drack en bägare i ett drag och rapade vällustigt.

När det värsta anfallet var över för Gabriel fick han upp honom i sittande ställning och tvingade ner öl i honom. Gabriel frustade.

— Drick i botten. Det lenar och lindrar.

När skänkmamsellen kom tillbaka med ett par bägare till skickade Zackarias ut henne till bodarna för att höra efter om det fanns plats för natten i någon av dem. Hon kom

snart tillbaka och talade om att i den allra närmaste kunde det gå att finna nattläger. Gabriel kunde inte få ner en bit av gäddan, men Zackarias åt med god aptit.

— Om jag skulle dö ... började Gabriel matt, men Zackarias avbröt honom med en handrörelse.

— Du ska dö och jag ska dö och hela Sverige ska dö men inte just nu. Det onda får värka ut och sen är du parat igen.

— Men jag vill säga att ...

— Spar krafterna så blir du fortare bra. Än har du många kannor vin att dricka och många kvinnor att lägga innan det är tid att sluta ögonen för alltid.

Men Zackarias var verkligen orolig för honom och skyndade sig att betala värden, som slöt handen om slanten som om han trodde att den skulle försvinna om han inte kramade den hårt.

På marknadsplatsen stod rader av timrade träbodar och den närmaste såg ut som alla de andra, en fyrkantig stor låda med nerfällbar lucka framtill där det man saluförde skulle läggas upp och en låg dörr baktill. På den här boden var luckan uppfälld och utanför på en pall satt en äldre man och stampade i marken för att hålla värmen i kroppen. Han var rödnäst och från de talgiga ögonen rann grumlig vätska.

— Du skulle ha sovplats, sa Zackarias.

Gamlingen värderade honom med blicken och strök sig om haksägget.

— Som du ter dig går det åt två platser, gnällde han.

— Se till att det blir bäddat, svarade Zackarias kort.

— Bäddat?

Gamlingen skrockade med tandlös mun.

— Tror han att det är på kungens slott han tar in på? Tror han att han är på besök hos biskopen? Tror han att en bod på marknaden i Lycksele är en fogdeborg? Det blir att tränga sig ner där det finns ledigt utrymme. Första dagen

var det tjock och bra halm, men nu har den blivit lite frätt. Sak samma. Varmt och gott blir det när man är tillsammans och frysa slipper herrarna.

— Det får duga. Öppna dörren.

— Ett öre per man tar jag. Kan tyckas vara mycket, men jag får ingen lega för boden på annat sätt. Tiderna blir bara värre. Kan inte förstå, vart det ska barka hän.

— Du får ditt öre. Öppna!

— Var rädd om värmen, muttrade gubben och öppnade hastigt dörren.

Zackarias släpade in Gabriel. Han blev stående innanför dörren och försökte vänja sig vid det sparsamma ljuset. Det lät som en bikupa därinne. Den trånga boden var uppdelad i en länga för männen och en för kvinnorna, men berusade män hade törnat in fel och låg nu och snarkade med öppen mun kors och tvärs i kvinnoraden. De fick ilskna knuffar och skurar av förbannelser då de slängde ut med armarna i fyllsömnen, men de lät sig inte bekomma utan snarkade vidare.

Luften var så tjock att man skulle kunna skära i den. Några män skrålade över några flaskor vin i en hörna, andra smågrälade utan att låta det komma till ordentligt utbrott eftersom de var för trötta för att slåss. Zackarias såg en man som kravlade över till kvinnorna med kärlek i blicken, men han fick en orre så att det dånade om det och kröp tillbaka med handen mot kinden.

— Jag ska ordna annat kvarter, sa Zackarias. Men det här måste duga tills vidare. Kan du klara dig ensam en stund?

— Jag vill bara vara i fred, mumlade Gabriel.

Zackarias hade tagit med filten som han begagnat som sadel. Utan krus lyfte han undan en sovande karl vid kortväggen och samlade ihop den halm han kunde finna på golvet. Så vek han filten mitt på och Gabriel fick lägga sig

på den och Zackarias bredde överdelen över honom efter att först ha spänt av hans värja och lagt den vid väggen.

— Här skulle en döv ha svårt att somna, anmärkte han. Men värre läger har vi haft.

— Jag vill vara i fred, upprepade Gabriel.

Där kom djuret igen, djuret inne i honom, och tänderna var vassare än någonsin. Han bet ihop tänderna, men stönen och grymtningarna fick Zackarias att dra handen genom det stubbiga röda håret. Ingen annan brydde sig om Gabriels situation. Här hade var och nog med sitt.

— Jag är snart tillbaka, lovade Zackarias.

Utanför satt gamlingen på pallen och ackorderade med några män och kvinnor, som utmålade helvetets fasor till honom för att han hade fräckheten att ta så mycket betalt. Gamlingen lyssnade på okvädingsorden och nickade instämmande, men menade att även om han skulle hamna i svavelsjöarna var nattpriset ett öre.

— Du kan inte ta in fler, sa Zackarias. Det är redan för trångt.

Gamlingen ryckte på sina spetsiga axlar och torkade rödnäsan med baksidan av handen.

— Så länge folk vill betala finns det plats. Det är den enda gräns jag känner till.

Till Lycksele-marknaden hade kommit folk både från bygden och från längre håll. Det var en känd marknad och många i Sverige livnärde sig på att resa runt till de större marknaderna och utbjuda sitt kram. Forbönderna från det närliggande Umeå och Vännäs kändes igen på sina långa förskinn och de letade efter kunder att köra hem handlat gods för eller hämta sådant som kunde saluföras.

Särskilt Vännäsborna ackorderade med framlänningarna, som köpmännen från Östersund kallades, och som handlat fågel och skinn och renkött. När man kommit överens om priset packade forbonden lasten i skinnklädda lådor, lager

efter lager, och i kylan var det ingen risk för att de frusna varorna skulle tina upp. Slutligen lindade forbonden om lådan med rep och tillsammans med köpmannen förseglades packningen. Ingen skulle kunna säga sedan att forbonden stulit av lasten, men ändå hände det många gånger att det blev tings sak, antingen för att bonden anklagades för stöld ändå eller för att de råkade i slagsmål eftersom köpmannen glömt vad han låtit lasta in.

Zackarias trängde sig fram i folkvimlet mellan bodarna. Sextiotvå timrade hus lockade med allsköns varor och de som sålde var munviga och påstridiga.

— Hallå där herrn, lite torkad fisk ser han ut att kunna bruka ...

— Med det håret behöver han en mässingskam ...

— Ta mig styvern om han inte ska ha nåt vackert till jantan ...

Där fanns jämtar som sålde det allra finaste mjöl och från Jämtland kom också försäljare av kopparkärl och fröärter, från Norge kom folk med väldiga tunnor med sill och saltad fisk, glada kullor frestade med syringar och fingerringar, hälsingarna erbjöd lin och tråd och strömming, och oräkneliga västerbottningar sålde brödkakor och ost och andra färskvaror.

Birkarlar strövade omkring och glodde mörkt på lapparna, som numera fick sälja sina varor utan mellanhänderna, och mindes de gyllene tider då de haft all makten i Lappland. Nu skockade sig folk vid lapparnas bodar och handlade eller bytte till sig gråverk och renskinn och frusna viltvaror, och där fanns också varma mjuka stövlar och tjocka muddar och hemslöjdsalster av renhorn. Lapparna tog salt och kläde, kittlar och krut, bössor och yxor i utbyte för sina varor.

Ölet flödade överallt. Trots att brännvinet var ganska dyrt och svårt att få tag på var det i Lappland som det

såldes, och de flesta affärer gjordes upp med en sup. Utanför bodarna, på en plan strax ovanför Umeälvens is, pågick hästmarknaden och de som sålde gjorde vad de kunde för att få hästarna ystra och kraftfulla.

— Du ser ut att vara en karl till att dansa, sludrade en grovlemmad kvinna och grep Zackarias i handen och gjorde några sparksteg.

I närheten brann ett bål och kring elden dansade ungdomar till en gnällande fiol. Kvinnan ville dra med honom dit, men han gjorde sig loss och sa vänligt:

— Dansa med en tjur istället, han kan det bättre än jag med mina stora klövar.

Hon flinade till och gav honom ett ögonkast som inte var att ta miste på.

— Det var ju en tjur jag trodde att du var.

Hon skrattade gällt och drog vidare för att finna en ny, villigare partner. Fler och fler tjärbloss tändes. Än ville man inte komma till ro, än var det marknad och man ville suga ut varje ögonblick av de dagar man längtat efter hela året. En bredaxlad man strävade bort från bodarna med en tjärtunna över skuldran och eftersom han inte raglade förmodade Zackarias att han var en karl att tala med.

— Är du Lyckselebo? frågade han.

Mannen nickade och ställde från sig tunnan och verkade glad över att fa ett avbrott i bärandet. Han hade knollrigt svart hår och mörka små pepparögon i ett ärrigt ansikte.

— Det spörs, svarade han med stark västerbottensdialekt.

— Kan du ordna ett bättre härbärke till mig och min reskamrat än den där fördömda boden?

— Se, jag tycker inte om främmande folk i huset, svarade mannen. Därför har jag inte lejt ut bäddplatser som alla andra. Vill vara för mig själv. Jag är av den sorten.

— Är du av den sorten som tycker om att bli bjuden på en bågare öl?

Mannen skakade på huvudet och mungiporna drogs neråt.

— Ölet och brännvinet tar sin man. Det ligger inte för mig. Man blir sjuk ändå utan att behöva dricka sig till sjukdomen.

Zackarias pustade. Det här var ingen lätt uppgift.

— Här kommer vi och reser på kungligt respass och ...

— Kungens pass!

Plötsligt förändrades mannens uppträdande. Han böjde ryggen till en stel bugning och rösten blev undergivet inställsam.

— Har ni ärende för vår älskade konung? Är ni hans män?

— På kungligt uppdrag, svarade Zackarias myndigt.

— Då är ni förstås välkomna till mitt hus. Inte mycket att bjuda så fina herrar, men ni får ta det som det är. Jag ska styra om med bäddar med rena fällar att sova i. Kostar ingenting.

— Det låter, det låter. Hur finner vi vägen till dig?

— Uppför kullen därborta och så den smala vägen fram en fjärdingsväg. Enda huset där. Pär-Ola Persson heter jag och så fort jag kommer hem med tjäran ställer jag allt klart.

— Vi kommer så fort det låter göra sig, svarade Zackarias belåtet.

Men natten måste tillbringas i Lycksele. Gabriel hade täta anfall nu av magsmärtor och det gick inte att rubba honom. Han låg på golvet och gnydde mellan attackerna och då Zackarias försökte lyfta honom en gång skrek han som en stucken galt så Zackarias måste lägga ner honom på filten igen.

— Det här blir en särdeles affär, mumlade han.

Han vräkte undan ett par sovande och la sig intill Gabriel och lyssnade på jämmern och de väsende andetagen. Fler och fler kom in allt efter det att gamlingen sålt platser inne i huset och svordomarna och grälen fyllde den skämda luften. Zackarias bevakade reviret med järnhand och de andra fick packa ihop sig på varje litet utrymme av golvet. Mitt i natten störtade en ung man in i huset och vrålade:

— Jag har vunnit oxen!

Han skakade liv i en kvinna som låg tätt tryckt intill två små barn och jublade:

— Kristina, jag vann oxen! Vi har oss en ox! En stor och präktig ox! Den är vår!

Kvinnan grät av glädje och väckte barnen. De var för små och för sömniga att fatta lyckan och somnade om igen, men föräldrarna kunde inte somna. Åter och åter berättade han historien för sin unga hustru:

— Lotteri var det. Några rika bönder i trakten lottade ut en ox. Lotten kostade två hela öre. Jag köpte mig en lott.

Han kastade en skygg blick på hustrun, eftersom hon hade rätt att jämra sig över hans ofattbara slöseri, men han var förlåten för den stora vinstens skull och han fortsatte:

— Alla som hade slanten köpte förstås en lott. Jag tror hela marknaden var med om det. För en stund sedan drog dom. Det blev mitt nummer. Oxen är skriven på mig nu. Vi får hämta den i morgon. Å Kristina ... En fet och präktig alldeles egen ox.

Det blev småtimmar och det unga parets hänförelse dämpades inte och Zackarias grymtade:

— Vi andra oxar i det här stallet behöver sömnen. Vi har en sjuk krake här också.

Äntligen blev det en smula tystare i huset. Gabriel verkade lugnare och hans bröst hävdades i jämna andetag. Zackarias funderade ett ögonblick på att lyfta honom försiktigt och bära honom till Pär-Ola Perssons hus, men

kom till slutsatsen att det var bäst att låta honom ligga som det var. Så länge som han sov blev han inte svagare.

Zackarias dåsade själv in och då han vaknade var det tidig morgon. Det unga paret låg fortfarande och viskade till varandra med glänsande lyckoögon och ordet oxen kom tillbaka i varje mening. Zackarias gäspade och sträckte på sig, men hejdade sig mitt i rörelsen.

Gabriel låg alldeles stilla på rygg med slutna ögon. Han var vit i ansiktet och kinderna var infallna. Zackarias svalde. Han hade sett för många på slagfälten för att inte kunna tyda tecknen.

— Du hade visst rätt i alla fall, mumlade han grötigt. Att du kom till Lycksele bara för att dö!

Andra kapitlet

Han rusade ut ur huset och fyllde sina väldiga händer med snö. Den gamle hade somnat på pallen utanför dörren och från nästippen hängde en tunn istapp. Zackarias skuttade in igen och började gnida Gabriels vita kinder med snön.

— Ont ska med ont fördrivas, muttrade han.

Han gjorde det utan större hopp, eftersom Gabriel var slapp och ledlös och utan medvetande, men han måste göra allt som stod i hans makt för att söka återkalla det liv han var övertygad om hade flytt. Vid väggen stod ett stopp brännvin. Ägaren till det hade somnat med fingrarna fortfarande kvar om örat. Zackarias slet till sig stoppet och la Gabriel med huvudet i knäet och öppnade hans läppar.

— Skål för ditt liv, sa han lågt och hällde brännvinet ner i hans hals.

Först hände ingenting. Så rosslade Gabriel till och fick ett våldsamt hostanfall. Zackarias dunkade honom hårt i ryggen och såg till sin glädje en smula färg återvända på kinderna.

— Det kallar jag ett gott brännvin! utropade han. Det måste vara kokat av ärkeängeln Mikael. Hur är det?

— Illa, viskade Gabriel.

— Har du ont?

— Nej. Inte så mycket just nu. Men jag känner mig så svag att jag väl blir liggande på den här halmen dom timmar jag har kvar.

— Så blir det inte. Du ska till en furstlig bädd hos Pärso-
Ola Persson. Ta mig om halsen så blir du buren som
lindebarnet.

Zackarias lyfte upp Gabriel som det tycktes utan minsta ansträngning och gick mot dörren. Det unga paret flyttade genast över till det lediga, större utrymmet och han hörde hur de för säkert hundrade gången talade om den fantastiska turen att oxen kommit just till dem.

I snön mellan bodarna och runt marknadsplatsen låg män och sov ruset av sig och en del kvinnor också. Det var tillräckligt kallt för att de skulle förfrysa, och Zackarias konstaterade lugnt att den natten skulle kosta många både tår och fingrar.

De som inte sov var härskaran av tiggare. De hade sökt sig till marknaden för att få mat eller en slant och de omringade Zackarias och tiggde och beskärnade sig och visade sin blindhet, sina förkrympta lemmar, sina variga sår, sina förvridna kroppar. Zackarias gick förbi dem utan att ägna dem en blick. Tiggarna tillhörde vardagen, han kunde inte hjälpa alla och då fick det vara. Tiggarna återgick till sina platser och väntade tills mera ömhjärtade personer skulle vakna och skötte under tiden om sina skador så att de skulle väcka största möjliga medlidande.

Pärs-Ola Persson måste ha stått på vakt för när Zackarias kom gående på den slingrande stigen rusade han fram och bugade och försäkrade att alla mått och steg var vidtagna för en god gästning.

— Gabriel här måste till sängs genast, menade Zackarias. Du får laga till välling, som jag kan hålla i honom.

— Genast, genast, bevars, det ska bli.

Bädden var oväntat bra, men det var också den enda rummet och alltså Pärs-Olas egen. Zackarias la försiktigt ner Gabriel i sängen och drog en filt över kroppen. Gabriel slog upp ögonen och det var lätt att se att febern dansade i dem.

— Jag vill inte, herr Axel, sa han rosslande.

— Såja, såja, du ska snart få god och närande välling.
Rågvälling.

— Ni har bedragit mig, herr Axel! Ert ord är värt mindre än vatten! Ni borde till tinget och dömas.

— Lugna dig, Gabriel. Kommer du inte med den satans vällingen snart?

— Kokar för fullt, herrn. Måste svalna lite först för annars bränner han sönder halsen.

Gabriel reste sig på armbågarna och stirrade på vännen med febriga, förvirrade ögon.

— Ni hade lovat mig både mitt gods och min titel och ingenting håller ni. Herr Axel, ni ...

— Jaja, det må vara, nu ska du dricka den här goda vällingen och sen ska du sova tills grillerna lämnar huvudet.

Han fick kitteln och blåste kraftigt i den innan han hällde vällingen i Gabriels mun. Gabriel måste svälja för att inte kvävas och han fnös och storknade, men han fick i sig så mycket välling i alla fall att Zackarias kände sig nöjd. Mer var inte att göra för ögonblicket.

— Ta nu och fortsätt sova, viskade han och strök Gabriel över den heta pannan.

— Ni är en bedragare, herr Axel ... mumlade Gabriel och sjönk ner i bädden igen och slöt ögonen och somnade omedelbart.

Pärs-Ola Persson såg frågande på Zackarias.

— Vem är den där herr Axel?

— Det spelar ingen roll, svarade Zackarias. Men det är inte bara febergriller. Nog har han blivit lurad av denne herr Axel alltid. Men så är det i livet. Ibland blir man lurad och ibland funderar man själv ut rävspel. Finns ingen i Lycksele som kan bota sjuka?

— Vi hade en klok gumma. Hon svalt ihjäl förra vintern. Efter henne har vi ingen.

I dagsljuset såg Zackarias att Pär-Olas hud var svagt gulaktig och att hans händer var starkt gula och naglarna frätta i sprickor och flagor. Han erbjöd Zackarias att också smaka av vällingen och de satte sig vid den väggfasta bänken och åt.

— Hur är det med lapparna? frågade Zackarias. Jag har hört att dom kan både det ena och det andra.

— Kan så vara. Trollkarlar är dom. Visserligen har dom fått en kyrka här i Lycksele nyligen, men jag tror att dom är hundhedningar allihop ändå.

Eftertänksamt strök han bort rinnande välling från hakan.

— Jag hörde att hjälpprästen ska ut till lapparna för att döpa och viga. Om herrn vill kan jag höra vad han menar om den här saken.

— Kalla mig Zackarias, svarade Zackarias. Jag får gåshud av att höra ordet herrn. Det kallade jag Gabriel förr, men den tiden är lyckligen ståndad.

— Men kungens befallningsmän ...

— Det är väl inte så helt med den saken heller, vad det anbelangar. Nog för att vi reser på det kungliga passet, men det ena har inte med det andra att göra, som flickan sa som hittades i drängstugan på bröllopsnatten. Vi måste ha bot till Gabriel och jag är villig att pröva allt, till och med trolldom.

— Ska till marknaden igen och köpa mer tjära. Ska lyssna med hjälpprästen då.

Zackarias såg sig om i den lilla stugan. Visst fanns det tjocka sotlager på väggarna från den rykande spisen och visst var golvet lerigt men ändå var det förvånansvärt nätt och trevligt och han anade en kvinnas hand bakom.

— Var har du din fru? undrade han.

Pär-Ola vred olustigt på sig och blängde skamset mot dörren.

— Har ingen fru, muttrade han.

— Det ser ut som om du hade en, svarade Zackarias. Har du varit gift?

— Nej. Det har jag inte.

— Blev det ingen över till dig? skrattade Zackarias. Men det är inget att beklaga sig över. Gift har jag heller aldrig varit, men det gör ju bara urvalet desto större.

Pärs-Ola suckade och det gula i hyn förstärktes av en bakomliggande rodnad.

— Nog för att en ville, sa han lågmält. Nog för att en trådde. Nog för att en tänkte. Nog för att en försökte. Men det hampade sig inte.

— Vad var det som fallerade?

— Se, jag kunde inte, sa Pärs-Ola ynkligt. Flickorna bara flen åt mig. Pekade finger. Sen fick det vara.

Zackarias smackade med sina tjocka läppar och ruskade medlidsamt på huvudet. Att detta var en svår olycka, det var han den förste att förstå. Han skulle just kommentera tragiken då Gabriel vaknade till och började vrida sig i plågor igen.

— Att han inte kan få ro, suckade Zackarias. Du får packa dig in till marknaden och jaga rätt på hjälpprästen.

Pärs-Ola nickade och drog på skinnjackan och luvan och stretade ut i vinterkölden. Zackarias satte sig på pallen bredvid bädden och försökte trösta. Han såg att febern stigit och då han la handen på pannan kändes den brännhet. Han suckade igen och hämtade snö och baddade vännens ansikte. Smärtanfallet ebbade ut och Gabriel riktade sina förvirrade ögon mot honom.

— Varför håller ni inte ert löfte, herr Axel?

— Det är inte jag mannen att svara på. Vila dig nu.

Zackarias mindes situationen bakom feberfantasierna.

Han hade kallats till Slottet tillsammans med Gabriel och tagits emot av rikskanslern Axel Oxenstierna. Gabriel hade

varit otålig. Han hade fått löftet att återfå sitt adelskap och sitt gods, men rikskanslern hade haft andra planer.

— Jag har fullföljt mitt. Nu är det er tur att uppfylla ert, herr Axel. Det är rätt och billigt.

— Du måste sova mera. Febern måste ge sig. Vila, vila!

Oxenstierna förlorade aldrig sitt lugn. Han lyssnade blott leende på Gabriels utgjutelser och sedan la han fingertopparna mot varandra och sa: "Först och främst måste vi se till vårt älskade fosterland. Inget får mankera. Inget får dras ifrån när man kan lägga till." "Men herr Axel, ni lovade ..." "Lite får vi tänja på löftet, herr Gabriel. Ert adelskap och ert gods kommer, det har ni vår älskade konungs ord på, men ert värde ligger just nu på att ni ännu är ofrälse." "Ni har bedragit mig!" "Kalmera er, herr Gabriel och var stolt över vår älskade konungs förtroende." "Men ni har lovat! Ert ord ..." Den oxenstiernska axelryckningen. "Mitt ord är mitt lands. Stora ting timar och ni kan bidra till välgång för Sverige. Kan ni förvägra oss detta?"

— Zackarias! Jag har så ont!

— Jag ska badda med mer snö.

Gabriel grep tag i hans arm i ett kloligt grepp.

— Stanna. Du får inte gå. Är vi på Slottet?

— Inte riktigt.

Gabriel mumlade något ohörbart. Blicken irrade hit och dit utan att kunna fästas någonstans. Så släppte hugget i magen och han sjönk utmattad ner på halmen igen.

— Vallsta var jag lovad åter, herr Axel. Ni tar det tillbaka. Det är ett skälmknep!

Samma ord hade Gabriel utslungat på Slottet, men rikskanslern hade inte låtit sig bekomma. "Ni misstar er, herr Gabriel. Vallsta blir ert. Men först en ny mission till vårt lands glädje. Än har ni er mor hos den hundfoten Sigismund i Polen och än tror alla att ni är mot vår älskade

konung och vill återupprätta Sigismund på Sveriges tron.”
”Det där har ni lurat mig med en gång. Icke en gång till!”
”All välgång kräver sina offer. Hur kommer Polen att agera i det blivande kriget i Tyskland? Nu är det krakel mellan Polen och Ryssland, men kan man förlita sig på storfursten Michael Feodorovitj Romanov?” ”Det är icke min affär!”
”Det måste vara er affär eftersom det är landets. Om ni ses som vår älskade konungs fiende kan ni få förtroenden som vi kan utnyttja till vår fördel.” ”Jag är ingen förrädare, herr Axel!” ”Det låter höra sig. För jag antar att det är vårt fosterland som ni inte är förrädare mot?”

— Jag måste ha att dricka. Jag har elden i halsen.

Zackarias hämtade vatten i en skopa av trä och Gabriel drack girigt, men vattnet tycktes inte ge honom lättnad. Han slickade läpparna, som om de blivit ofuktade och febersvetten rann i strömmar nerför hans panna mot halsen. Zackarias torkade och suckade. Det här såg verkligen inte bra ut.

Rikskanslern hade lirkat och jämkat och hela tiden styrt samtalet till den punkt där Gabriel måste ge med sig. ”Det blir bara lite försening innan ni sitter som herre på Vallsta igen. Vårt land kommer i än större tacksamhetsskuld till er, herr Gabriel, och ni vet att vår älskade konung löser in skuldsedlarna till alla procent. Alltså reser ni på kungligt pass och de pengar ni behöver är era, men er reputation måste vara anhängare till upprorsmannen och palten Sigismund i Polen.” ”Jag vet inte om jag ...” ”Höken reser förstås med er. Eller hur, Zackarias?” Och Zackarias kom ihåg sitt skratt och sina ord: ”Börjar bli led på Stockholm, herr Axel. Börjar inte ölet bli avslaget här?”

— Dricka ... dricka ... vatten ...

Zackarias försökte med vällingen igen, eftersom den både släckte törsten och hungern och Gabriel gapade och

svalde, även om det var lätt att se att han mådde illa av kosten.

Eftersom vintern hade varit ömsom mild ömsom isande kall gick det inte att ta sjövägen till Polen. Oxenstierna hade föreslagit omvägen över Finland, eftersom han var intresserad av de Sigismundtrognas ränker där, och vad som hände i Estland och Livland ville han också ha uppgifter om. Färden hade gått bra ända tills de kom till det där olycksaliga värdshuset i Gökeliden och ännu en gång var värdshusvärdens öron i stor fara då Zackarias mindes hans häst, hans släde och hans usla och farliga föda.

Några timmar gick och Gabriel såg ut att tyna bort i svett och feberkastningar. Zackarias tvingade i honom det sista av vällingen och han hoppades att den skulle göra tillräcklig nytta i den sjuka kroppen. Var höll Pärs-Ola Persson hus? Han gick ut och stirrade bortåt den smala stigen, men Pärs-Ola var tydligen kvar på marknaden. Zackarias tröstade sig med att det i alla fall inte var risk för att han skulle dricka sig redlös, eftersom han var avhållsman och ingen risk för att han skulle låta kollra bort sig av vackra ögon, eftersom han inte kunde uppfylla kärlekskraven.

Det hade ju börjat så bra. Gabriels missnöje hade lagt sig redan andra dagen, och han måste erkänna för Zackarias att han fått en oro i kroppen som kanske skulle stillas av att träffa nya människor och se nya platser. När de kom till Gävle hade han varit på ett strålande humör. Zackarias förstod hur han kände sig. Efter all olidlig väntan i Stockholm på att något skulle hända var det en lisa att få något att ta itu med.

Värdshusvärdarna hade visserligen kastat sneda blickar på dem, eftersom de inte betalade för sig, men de måste ge dem de bästa rummen och bra hästar till skjuts. Ingen

vågade neka ett kungligt respass. Gabriel vände sig på mage på bädden och gnydde och gned sitt blanka ansikte med fingertopparna. Från hans mun kom en underlig ramsa av osammanhängande ord och Zackarias undrade vilka syner som jagade i hans upphettade hjärna.

Fyrspisen höll värmen i rummet, trots att det glipade mellan bräderna i stockväggen, men vid riktigt vinterväder fick nog Pär-Ola huttra. Zackarias slog näven i bordet och utbrast:

— Var håller den koxen hus?

Åter gick han ut och stirrade mot stigen, men den var lika öde som tidigare. Han hörde att Gabriel skrek efter vatten igen och gick in för att ge honom vätska.

— Du bälgar som en häst, sa han lågmält. Men om det kan göra dig bra ska jag gärna såga upp isen och tömma Umeälven åt dig.

Gabriel stirrade på honom med uppspärrade ögon.

— Var är Ulrika?

— Det blir nog svårt att hämta henne, brummade Zackarias.

— Ulrika! Kom till mig. Jag vill att du ska vara här hos mig. Du bist so süss ...

Han övergick till långa meningar på tyska och Zackarias förstod att det var sådant han sagt till, eller tänkt om, sin hustru från Mecklenburg som dött i pesten vid ett besök där efter giftermålet.

— Hans und Anna! Kommt zu Vater ...

De två barnen som också var döda. Zackarias suckade tungt.

— Det lär nog bli Vater som kommer till barnen snart. Den här åkomsten blir gruvlig att klara utan botemedel.

Gabriel stämde med sprucken röst upp en tysk vaggång och stirrade stint mot sitt uppdragna knä, och Zackarias förmodade att han såg de små barnen sitta där och le mot

fadern. Det skrapade mot dörren och Zackarias vände sig om. Snön hade tagit bort ljuden av stegen från Pärs-Ola, annars hade Zackarias rusat honom till mötes.

— Äntligen kommer den persedeln, muttrade han.

Dörren öppnades och Pärs-Ola stapplade in. Han var sig inte lik. Hans gulaktiga kinder var vita och han andades flämtande genom halvöppen mun.

— Kunde inte hjälpa det, viskade han hest. Inte mitt fel. Kunde inte göra något åt det. Livhanken ...

— Vad är det du pratar om? undrade Zackarias.

En småväxt man klev in i stugan efter Pärs-Ola. Han var klädd i svart skinnrock som han höll uppknäppt så att man skulle se det röda sidenfodret. Över rocken var kopplet spänt och vid sidan hängde svärdet med vackert utsirat guldbelagt handfäste.

— Kunde inte rå för det, stönade Pärs-Ola. Nog för att en ville slingra bort det, men det halv inte.

Mannen smålog, men det var inget gott leende. Han hade ett långsmalt huvud med djupt liggande svarta ögon, smala svarta mustascher och ett svart spadformat skägg.

— Vad är det du inte kan rå för? frågade Zackarias långsamt.

Han stod alldeles stilla med hängande axlar och studerade den småväxte mannen.

— Det här ...

Pärs-Ola gjorde en gest mot främlingen. Mannen bugade kort och sa med nasal, gäll stämma:

— Kapten Adam Goltz. Fägnar mig. Ni har något jag gärna vill ha.

— Och det skulle vara?

Zackarias stod orörlig och verkade fastvuxen vid golvet. Mannen bugade igen.

— Reskassan. Karlar som reser med kungligt pass har säkert en god reskassa.

Zackarias nickade.

— Kan vara. Men är du mannen att ta den?

— Jag har ett gott kompani.

Han knäppte med fingrarna. Tre grovvuxna män trängde in i huset. De såg vilda och beslutsamma ut och de hade sina värjor dragna. Utan brådska tog Goltz fram en långpipig pistol från bältet under rocken.

— Får jag be om reskassan. Och fort ska det gå, annars får din änka plocka skott ur skrovet.

Tredje kapitlet

Zackarias förstod vad det var för folk han hade att göra med. Goltz var en av de många officerare som antingen rymt från tjänsten eller som tvingats ta avsked. Troligen hade han rymt, eftersom han saknade spår efter de kroppsstraff som drabbade misshagliga militärer.

Männen bakom honom var skottar, karlar som värvats för kriget men som haft svårt att få ut solden och som tagit sin egen rätt. Under de få fredsår som rått hade de inte lämnat Sverige utan drev omkring i stora hopar, härjade och brände och tog rov där de kunde. Skottarna var kända som råskinn, och just den allmänna fruktan för dem gjorde att de inte behövde mer än visa sig för att få det de pockade på.

— Bevars väl, sa Zackarias och slog ut med händerna till en undergiven gest. Med slikt kompani är inget att diskutera.

Goltz höll pistolen vårdslöst riktad mot honom, men det var bara en gest. Det var han som satt med trumfkorten.

— Här lär inte bli strid, skrockade han. En liten torparusling, en sjuk stackare och en stor gris till karl är inte mycket till motstånd.

Gabriel mumlade något på tyska i febersömnen, men honom var det ingen som brydde sig om. Pär-Ola såg sjuk ut han också där han stod stödd mot väggen och vaggade med överkroppen i förtvivlan. Goltz lånade en av skottarnas värjor och snuddade med spetsen mot Zackarias väldiga tunnbuk.

— Ska vi karva lite i istret?

— Nej nej! utbrast Zackarias förskräckt. Det vill jag allt behålla.

— Få hit reskassan någon gång då!

Goltz log inte längre utan lät kallt effektiv. Zackarias kröp ihop lite och vojade sig.

— Det där med att slåss förstår jag mig inte på. Jag är en fredens man. Ska sanningen fram är jag lite feg.

— Reskassan!

Zackarias pekade med ett darrande finger mot dörren.

— Ja ja, herrn, ska bli, vartenda öre. Men jag har gömt dom utomhus.

Goltz rynkade pannan.

— Vad är det för funder?

Zackarias bligade förläget mot Pärs-Ola.

— Jag visste inte om jag kunde lita på den där koxen. Han kanske skulle kunna hitta på dumheter när jag sov, så jag gömde dom fattiga slantarna under en sten.

— Rappa dig ut då och hämta dom. Vi ska vara dig i hämlarna så tro inte att du kan smita och försök inte att hålla undan några mynt.

— Aldrig herrn! Man är väl rädd om skinnet.

Goltz skrattade igen och verkade njuta av överlägsenheten.

— Det skinnet lär du få visa sen. Du ska stå naken inför oss och sjuklingen ska vi också syna skinnet på. Har ni lagt pengar i bälte runt midjan blir det synd om er. Packa dig ut nu!

Zackarias bockade inställsamt.

— Jag går, jag går. Men jag måste gå sakta. Mitt ben ... och kroppen blir bara sämre och sämre.

Mödosamt linkade han mot dörren. Ena axeln var sned och högerbenet släpade och han gjorde grimaser över att behöva känka sin tunga kropp över rummet. Han öppnade

dörren och pustade åt ansträngningen och mumlade att reumatismen satt åt honom.

Det hade börjat snöa lätt och de enstaka flingorna singlar genom luften i den tätnade skymningen. Zackarias måste stanna för att vila sig. Han la händerna mot höfterna och grimaserade av smärta då han sträckte på kroppen.

— Var har du pengastenen? undrade Goltz otåligt.

— Strax herrn, på momangen, måste bara befalla dom gamla knotorna att orka vidare.

Goltz hade lämnat tillbaka värjan till skotten. Han stod bakom Zackarias med pistolen i handen och bakom honom på ett glest led stod de vilda skottarna med höjda stickvapen. I dörröppningen visade Pärs-Ola sitt bleka ansikte, han hade slagit handflatorna mot kinderna av förfäran över vad som skedde.

— Nu skär jag snart i isterbuken!

— Där är stenen. Snart är herrn rik.

Stenen var stor och rund och låg intill en trädstam. Zackarias böjde sig ansträngt och började rota med händerna under den. Goltz hävde sig på tå och lutade sig över Zackarias och hans tunna läppar fick ett lystet drag.

— Var har vi dom ... jo ... nu känner jag ... här är det visst ... bara inte sorkarna har varit framme ... nu har jag grepp om dom ...

Plötsligt for han upp som en vindil och grep tag i den överraskade Goltz. Kaptenen fann sig vilt sprattlande i luften då Zackarias lyfte honom på raka armar. Zackarias kastade honom av all kraft på den närmaste skotten. Pistolen for i en båge mot huset. I nästa ögonblick hade han värjan i handen och rörelsen var så snabb att de två skottarna gapade. Den tredje skotten och Goltz låg i en röra på marken och från kaptenen strömmade svordomarna.

— Få se vad det är för stål i skottar, sa Zackarias.